

در ستایش قلم

نورمحمد

۱۴ تیر روز مهمی است. روز قلم است. و در اهمیت قلم همین بس که سوره‌های از سوره‌های قرآن کریم به این نام است و مطلع آن این سوگند پروردگار: قسم به قلم و آنچه می‌نویسد. (سوره قلم، آیه ۱) قلم پل اندیشه‌ها و فضایل است چنانکه پل بیماری‌های فکری و ردایل هم می‌تواند باشد. قلم طلاهدار آزادی است چنانکه ابزار قدرتمند سلطه نیز می‌تواند باشد. قلم پاسدار صدق و راستی و عدالت است چنانکه اگر در دست نامهذین باشد می‌تواند به مهم‌ترین وسیله اشاعه کژی و دروغ بدل شود و به شمشیر اعدام عدل و انصاف و حقیقت. قلم را گاه به گزافه‌ترین قیمت هم نمی‌توان خرید و گاه ممکن است به بخش‌ترین بها فروخته شود؛ تا صاحب قلم که باشد. می‌توان سخن قلمی را نشنیده پذیرفت و حرف قلمی دیگر را نه شنید و نه پذیرفت. این‌ها همه نشان از اهمیت قلم و روز چهاردهم تیرماه دارد.

چه کسی می‌تواند منکر وامداری سینما و تلویزیون از ادبیات یا به عبارت دیگر زبان قلم یا همان «کلمه» باشد؟ حتی فیلم‌های صامت هم وامدار ادبیاتند. سیاوش جمادی در بخش دهم رساله «سینما و زمان» با عنوان «قلمرو دلالت تصویر» بیان مبسوطی در این باره دارد که به جهت اهمیت آن در موضوع این نوشتار بخش‌هایی از آن را در اینجا نقل می‌کنیم:

«صوت برای آهنگساز، رنگ برای نقاش، سنگ برای پیکرتراش، تصویر برای فیلمساز و کلمه برای شاعر در حکم زبان است. اصوات در موسیقی ابتدا بر حس شنوایی تأثیر می‌گذارند و بی‌درنگ احساساتی را در ما بر می‌انگیزند. تصاویر نیز اول بر حس بینایی اثر می‌گذارند و بی‌درنگ احساسات، افکار و عزم‌هایی در ما بر می‌انگیزند. پس دلالت در هنر مستلزم گذر از حس به احساس است. هر قدر این گذر بی‌واسطه‌تر و این دو مرحله متجانس‌تر و منطبق‌تر باشد زبان هنر نیز مستقل‌تر است. اما اگر در راه این گذر وام‌گیری از زبان‌های دیگر لازم آید دیگر هنر نمی‌تواند ادعای استقلال داشته باشد و تصویر تنها وقتی می‌تواند در این گذر (دلالت) مستقل و بی‌نیاز از زبان‌های دیگر باشد که تنها بر خودش دلالت کند. مثلاً درخت بر درخت و آب بر آب دلالت کند، اما به محض این که یک تصویر قرار شود بر چیز یا معنایی جز خودش دلالت کند، توسل به زبانی دیگر بخصوص زبان به معنای خاص یعنی کلمه لازم می‌آید... بنابراین تصویر برای دلالت بر معنای جز خود ناگزیر از توسل به زبان لفظی است. مقصود از لفظ تنها کلام روی فیلم نیست. کافی است که بیننده معنایی را تصور کند که کلامی دیگر به آن دلالت می‌کند. اگر تصویر گرگ در بیابان قرار شود تنهایی را نشان دهد ناظر باید معنایی کاملاً نامتجانس با تصاویر را تصور کند. تنهایی مفهومی است که اولاً با زبان بیان می‌شود و ثانیاً خود بصری نیست. پس تصاویر برای دلالت بر معانی غیربصری به جهت وام‌گیری از کلمات لامحاله استقلال بیانی خود را از دست می‌دهند.»

این وامداری به قلم، درصد قابل توجهی از مسوولیت فیلم و برنامه تلویزیونی را متوجه نگارنده می‌کند. چه نگارنده، مفهوم مورد نظرش را در قالب متن نگاشته شده به فیلمساز و برنامه‌ساز تحویل دهد چه به صورت ایده و طرح و نظریه. این هر دو نگارندگان رسانه هستند و مسوولان اصلی موفقیت یا عدم موفقیت آن در انتقال صحیح معنا و نیز پاسخگویان به میزان وفاداری رسانه به حقیقت. سینما و تلویزیون را نویسندگان هستند که سمت و سو می‌دهند. همیشه سناریونویس است که بانی اصلی ماجراست. نویسندگان، سناریونویسان سینما و تلویزیون و... شکل‌دهنده اجتماع و فرهنگ هستند. برخی می‌گویند داستایوفسکی حوادث روسیه بعد

از خود را پیش‌بینی کرده بوده اما برخی دیگر بر این باورند که نه اصلاً او بود که با داستان‌هایش از جمله جنایت و مکافات، از پیش سناریوی حوادث آینده کشورش را نوشت و در واقع او نه پیش‌بین آینده، که سازنده آن بود و این باور نزدیک‌تری به حقیقت ماجراست.

روز قلم، روز پاسداشت این مسوولیت خطیر است. روز ارج نهادن به مقام آنها که در جهت اعتلای فرهنگ و هنر، دست‌جان و دل به قلم می‌برند. آنها که می‌نویسند تا اندیشه‌های نهفته در اذهان و صداهای چندگون نهفته در درون، عرصه‌ای برای بروز و ظهور پیدا کنند، ثبت و ضبط شوند و باقی بمانند؛ چنانچه پیامبر اکرم (ص) فرموده: قیدوا العلم بالکتابه (دانش را با نوشتن به زنجیر کنید). روز قلم روز نویسنده است؛ از فیلسوف و عارف و مجتهد و مورخ و سیاستمدار گرفته تا زمان‌نویس و فیلمنامه‌نویس و منتقد و خبرنگار و روزنامه‌نگار. فردا یکشنبه روز همه اصحاب قلم و رسانه است. چه آنها که هنوز هم می‌نویسند چه آنها که روزگاری نوشته‌اند و با زحمات گذشته‌شان ماده فکری نویسنده‌گان امروز را فراهم ساخته‌اند. چه آنها که امروزی می‌نویسند و چه آنها که دیروز می‌نویسند و چه آنها که حرفشان خریدار دارد و چه آنها که ندارد. چه آنها که موافق می‌نویسند و چه آنها که مخالف دارد. فردا ولی روز معاندین نیست. معاند با مخالف فرق دارد. قلمی که فروخته شده باشد به دشمنی و خشم و کینه، بی‌هویت است و جایی برای تقدیر ندارد.

قلم و کاغذ برای نویسنده زلف و ابروی یار است. هیچ کس نمی‌تواند از نویسنده شوق نوشتن را بگیرد. هیچ قدرتی را یاری مقابله با این شور و اشتیاق و عطش و صفت‌ناپذیر نیست. این را اهل قلم خوب می‌دانند حتی اگر قادر به بیانش نباشند. یکی از بهترین نویسندگان حال حاضر کشور ما، نویسنده نام‌آشنای ادبیات کودک و نوجوان، هوشنگ مرادی کرمانی، در کتاب تأثیرانگیز شرح زندگانی خود با عنوان «شما که غریبه نیستید» به خوبی توانسته مخاطبش را با این شوق شورانگیز نوشتن سهیم کند. سخن را با نقل این بخش خواندنی از فصل ۵۵ کتاب به پایان می‌بریم:

«از روز اولی که مرا شانه‌روزی گذاشته بودند، وقتی می‌نوشتم سبک می‌شدم. صفحه سفید کاغذ بهترین کسی بود که حرف‌هایم را گوش می‌کرد، گوش می‌کرد و گوش می‌کند. صفحه سفید کاغذ مستحرام نمی‌کند. چیزهایی که می‌گویم تو دلش نگیه می‌داری. چیزی به رخ نمی‌کشد. آزار نمی‌دهد. دلسوزی بیجا نمی‌کند. خجالت‌م نمی‌دهد. نیش نمی‌زند. پدر، مادر، خواهر و برادر و همه کسم است. مرا به گذشته می‌برد، به آینده می‌برد، به خیال‌هایم می‌برد. به رنج‌ها و شادی‌هایم. بغض می‌کند، لبخند می‌زند. قاه‌قاه می‌خندد. همه جا می‌برد. دوستش دارم، از چشم‌هایم بیشتر. می‌نشیند جلویم، می‌گوید بنویس. می‌روم پشت کلاس‌ها، بغل درختی می‌نشینم. دفتر خاطرات را باز می‌کنم. دور صفحه گل کشیده‌اند. گل نیلوفر که ساقه و برگ همه آبی است؛ یک رنگ. رنگ آسمان. میان شاخه‌های بلند پیچ در پیچ و پرگل، سفید است و خط دارد. انگار قابی خالی برای نوشتن. دعوتی برای نوشتن. حیقم می‌آید صفحه سفید و خط دار را خراب کنم. کلمه‌ها جمله‌ها تو مغزم می‌جوشند. پایین می‌آیند، از گردن و شانه می‌گذرند، به بازویم می‌رسند، به سر انگشت‌ها، به نوک مداد. به یک ماه پیش می‌روم. به زمان جبرانی و سرگردانی در محله و بازار و مدرسه‌هایی که جایی برای من نداشتند. نوک مداد آرام روی خط بالا، بالاترین خط، زیر گل شیپوری نیلوفر، می‌نشیند. می‌نویسم...»

آزاد جعفری

شنبه

- فیلم سینمایی - شبکه ۱ - ۱۰/۰۰
- سینمای کودک - شبکه ۵ - ۱۰/۳۰
- دوران کهن - شبکه ۴ - ۱۱/۳۰
- همه بچه‌های من - شبکه ۱ - (تکرار) ۱۳/۲۰
- پس از سال‌ها - شبکه ۳ - (تکرار) ۱۵/۰۰
- سایه تنهایی - شبکه ۱ - (تکرار) ۱۵/۱۰
- رستگاران - شبکه ۳ - (تکرار) ۱۶/۰۰
- سینما گلخانه - شبکه ۳ - ۱۷/۰۰
- مدرسه ما - شبکه ۲ - ۱۸/۰۰
- لطف‌دور نزنیم - شبکه ۵ - (تکرار) ۱۹/۰۰
- ترمه - شبکه ۲ - (تکرار) ۱۹/۰۰
- همه بچه‌های من - شبکه ۱ - ۲۰/۳۰
- پس از سال‌ها - شبکه ۳ - ۲۱/۰۰
- افسران پلیس - شبکه ۲ - ۲۱/۱۵
- سینما ۵ - شبکه ۵ - ۲۱/۴۵
- سایه تنهایی - شبکه ۱ - ۲۲/۱۰
- رستگاران - شبکه ۳ - ۲۲/۰۰
- فیلم سینمایی - شبکه ۲ - ۲۳/۳۰
- فیلم سینمایی - شبکه ۵ - ۰۰/۴۰
- طلسم‌شدگان - شبکه ۱ - ۱۰/۰۰
- عطوفت آبی - شبکه ۱ - ۵/۰۰

یکشنبه

- فیلم سینمایی - شبکه ۱ - ۱۰/۰۰
- سینمای کودک - شبکه ۵ - ۱۰/۳۰
- همه بچه‌های من - شبکه ۱ - ۱۳/۲۰
- پس از سال‌ها - شبکه ۳ - ۱۵/۰۰
- سایه تنهایی - شبکه ۱ - (تکرار) ۱۵/۱۰
- رستگاران - شبکه ۳ - (تکرار) ۱۶/۰۰
- سینما گلخانه - شبکه ۳ - ۱۷/۰۰
- مدرسه ما - شبکه ۲ - ۱۸/۰۰
- روزهای زیبا - شبکه ۵ - ۱۹/۰۰
- افسران پلیس - شبکه ۲ - (تکرار) ۱۹/۰۰
- همه بچه‌های من - شبکه ۱ - ۲۰/۳۰
- داستانی - شبکه ۳ - ۲۱/۰۰
- فیلم سینمایی - شبکه ۲ - ۲۱/۱۵
- مسافر زمان - شبکه ۱ - ۲۲/۱۰
- بشارت منجی - شبکه ۱ - ۲۲/۱۰
- هشدار برای کبری - ۱۱ - شبکه ۵ - ۲۳/۰۰
- رستگاران - شبکه ۳ - ۲۳/۰۰
- فیلم سینمایی - شبکه ۲ - ۲۳/۳۰
- فیلم سینمایی - شبکه ۵ - ۰۰/۴۰
- طلسم‌شدگان - شبکه ۱ - ۱۰/۰۰
- عطوفت آبی - شبکه ۱ - ۵/۰۰

دوشنبه

- فیلم سینمایی - شبکه ۱ - ۱۰/۰۰
- سینمای کودک - شبکه ۵ - ۱۰/۳۰
- همه بچه‌های من - شبکه ۱ - ۱۳/۲۰
- مسافر زمان - شبکه ۲ - (تکرار) ۱۴/۰۰
- داستانی - شبکه ۳ - (تکرار) ۱۵/۰۰
- بشارت منجی - شبکه ۱ - (تکرار) ۱۵/۱۰
- رستگاران - شبکه ۳ - (تکرار) ۱۶/۰۰
- سینما گلخانه - شبکه ۳ - ۱۷/۰۰
- مدرسه ما - شبکه ۲ - ۱۸/۰۰
- آخرین مهلت - شبکه ۵ - ۱۹/۰۰
- مسافر زمان - شبکه ۲ - (تکرار) ۱۹/۰۰
- همه بچه‌های من - شبکه ۱ - ۲۰/۳۰
- سریال طنز - شبکه ۳ - ۲۱/۰۰
- تله تئاتر - شبکه ۴ - ۲۱/۰۰
- مسافر زمان - شبکه ۲ - ۲۱/۱۵
- فیلم سینمایی - شبکه ۱ - ۲۲/۱۰
- پلیس دریایی - شبکه ۵ - ۲۳/۰۰
- رستگاران - شبکه ۳ - ۲۳/۰۰
- فیلم سینمایی - شبکه ۲ - ۲۳/۳۰
- سینما ۵ - شبکه ۵ - (تکرار) ۰۰/۴۰
- طلسم‌شدگان - شبکه ۱ - ۱۰/۰۰
- عطوفت آبی - شبکه ۱ - ۵/۰۰

سه شنبه

- فیلم سینمایی - شبکه ۱ - ۱۰/۰۰
- سینمای کودک - شبکه ۵ - ۱۰/۳۰
- همه بچه‌های من - شبکه ۱ - ۱۳/۲۰
- سریال طنز - شبکه ۳ - (تکرار) ۱۵/۰۰
- سایه تنهایی - شبکه ۱ - (تکرار) ۱۵/۱۰
- رستگاران - شبکه ۳ - (تکرار) ۱۶/۰۰

چهارشنبه

- سینما گلخانه - شبکه ۳ - ۱۷/۰۰
- مدرسه ما - شبکه ۲ - ۱۸/۰۰
- پلیس دریایی - شبکه ۵ - ۱۹/۰۰
- الیور توئیست - شبکه ۴ - ۱۹/۱۵
- افسانه جومونگ - شبکه ۳ - ۲۱/۰۰
- همه بچه‌های من - شبکه ۱ - ۲۰/۳۰
- داستانی - شبکه ۲ - ۲۱/۳۰
- پرستاران - شبکه ۱ - ۲۲/۱۰
- لطف‌دور نزنیم - شبکه ۵ - ۲۳/۰۰
- رستگاران - شبکه ۳ - ۲۳/۰۰
- فیلم سینمایی - شبکه ۲ - ۲۳/۳۰
- فیلم سینمایی - شبکه ۵ - ۰۰/۴۰
- طلسم‌شدگان - شبکه ۱ - ۱۰/۰۰
- عطوفت آبی - شبکه ۱ - ۵/۰۰

پنجشنبه

- فیلم سینمایی - شبکه ۱ - ۱۰/۰۰
- سینمای کودک - شبکه ۵ - ۱۰/۳۰
- همه بچه‌های من - شبکه ۱ - ۱۳/۲۰
- سریال طنز - شبکه ۳ - ۲۱/۰۰
- داستانی - شبکه ۲ - ۲۱/۱۵
- سینما ۵ - شبکه ۵ - ۲۲/۰۰
- سایه تنهایی - شبکه ۱ - ۲۲/۱۰
- رستگاران - شبکه ۳ - ۲۳/۰۰
- فیلم سینمایی - شبکه ۲ - ۲۳/۳۰
- فیلم سینمایی - شبکه ۵ - ۰۰/۴۰
- طلسم‌شدگان - شبکه ۱ - ۱۰/۰۰
- عطوفت آبی - شبکه ۱ - ۵/۰۰

شنبه

- فیلم سینمایی - شبکه ۱ - ۱۰/۰۰
- سینمای کودک - شبکه ۵ - ۱۰/۳۰
- همه بچه‌های من - شبکه ۱ - ۱۳/۲۰
- فیلم سینمایی - شبکه ۳ - ۱۳/۳۰
- سریال طنز - شبکه ۳ - (تکرار) ۱۵/۰۰
- سایه تنهایی - شبکه ۱ - (تکرار) ۱۵/۱۰
- رستگاران - شبکه ۳ - (تکرار) ۱۶/۰۰
- سینما گلخانه - شبکه ۳ - ۱۷/۰۰
- هشدار برای کبری - ۱۱ - شبکه ۵ - ۱۹/۰۰
- داستانی - شبکه ۲ - (تکرار) ۱۹/۰۰
- داستانی - شبکه ۳ - ۲۱/۰۰
- تله تئاتر - شبکه ۴ - ۲۱/۰۰
- مسافر زمان - شبکه ۲ - ۲۱/۱۵
- فیلم سینمایی - شبکه ۱ - ۲۲/۱۰
- پلیس دریایی - شبکه ۵ - ۲۳/۰۰
- رستگاران - شبکه ۳ - ۲۳/۰۰
- فیلم سینمایی - شبکه ۲ - ۲۳/۳۰
- سینما ۵ - شبکه ۵ - (تکرار) ۰۰/۴۰
- طلسم‌شدگان - شبکه ۱ - ۱۰/۰۰
- عطوفت آبی - شبکه ۱ - ۵/۰۰

جمعه

- فیلم سینمایی - شبکه ۱ - ۱۰/۰۰
- فیلم سینمایی - شبکه ۵ - ۱۰/۳۰
- فیلم سینمایی - شبکه ۳ - ۱۱/۰۰
- فیلم سینمایی - شبکه ۵ - ۱۳/۳۰
- داستانی - شبکه ۳ - ۱۵/۰۰
- فیلم سینمایی - شبکه ۱ - ۱۶/۰۰
- سینما گلخانه - شبکه ۳ - ۱۷/۰۰
- فیلم سینمایی - شبکه ۲ - ۱۷/۳۰
- پشت برج سفید - شبکه ۵ - ۱۹/۰۰
- مسافر زمان - شبکه ۲ - (تکرار) ۱۹/۰۰
- سینما ۴ - شبکه ۴ - ۲۰/۳۰
- افسانه جومونگ - شبکه ۳ - ۲۱/۰۰
- ترمه - شبکه ۲ - ۲۱/۰۰
- در چشم باد - شبکه ۱ - ۲۲/۱۰
- روزهای زیبا - شبکه ۵ - ۲۳/۰۰
- فیلم سینمایی - شبکه ۵ - ۰۰/۴۰
- طلسم‌شدگان - شبکه ۱ - ۱۰/۰۰